

Stenografisk referat av forhandlingene i Stortinget den 19. oktober 1905.

Møde den 19de oktober kl. 5 eftermiddag.

Præsident: T h o r n e .

D a g s o r d e n : Referat.

Mødet sattes for lukkede døre.

Præsidenten:

Naar mødet er sat for lukkede døre, har det sin grund i, at regjeringens chef ønsker at komme med nogle meddelelser til stortinget, hvilke for tiden ikke egner sig for offentliggjørelse. Jeg foreslaar, at mødet holdes for lukkede døre, og anser det for vedtaget, hvis ingen udtaler sig derimod.

Castberg:

Jeg gjorde ved en tidligere leilighed opmærksom paa som et rent formelt spørsmål, at ifølge udtrykkelig bestemmelse i grundloven er det saa, at forat et stortingsmøde skal holdes for lukkede døre, maa der fattes beslutning derom af stortinget. Det indeholder jo ingen realitet i dette tilfælde; men jeg vil henstille til præsidenten, at saa sker. Grundloven siger jo, at stortingets møder holdes for aabne døre, medmindre det besluttet af stortinget, at de skal holdes for lukkede døre.

Præsidenten:

Hr. Castberg har vist overhørt, at jeg netop udtalte, at forslaget ansees bifaldt, *forsaavidt ingen udtaler sig derimod.*

Castberg:

Ja, hvis præsidenten opfatter *det* som udtrykkelig beslutning. Men det er jo ikke i den form, stortinget pleier at fatte sine beslutninger.

Præsidenten:

Jo, saadanne beslutninger har vi nok oftere fattet. Men hvis hr. Castberg ønsker votering i sagen, skal jeg gjerne indhente stortingets samtykke. — Jeg foreslaar altsaa efter de meddelte oplysninger, at dette møde holdes for lukkede døre.

Eriksen:

Det er ikke godt at votere over det, uden at man har nogen anelse om, hvad det er for slags oplysninger regjeringen har at meddele.

Præsidenten:

Jeg maa bede representanten derom at henvende sig til hr. Castberg, som har forlangt denne voteringsmaade med hensyn til dette møde. Tidligere har man havt den tillid til præsidenten, at naar han har foreslaaet, at der skulde holdes møde for lukkede døre, saa har det selvfølgelig havt sine grunde, og det faar da senere afgjøres om det har været fuldt berettiget. Jeg kan ikke meddele noget om, hvad der skal foredrages her, da jeg ikke kjender noget dertil.

Castberg:

Jeg forudsætter selvfølgelig ogsaa, at hvad der skal meddeles her, er af den art, at mødet bør holdes for lukkede døre, og jeg agter at stemme for det forslag. Men jeg tror ikke, præsidenten er berettiget til at henvise repræsidenten Eriksen til mig; han bør henvise repræsidenten til Grundloven, — det er den, som bestemmer dette.

Votering: Præsidentens forslag — at mødet holdes for lukkede døre — bifaldtes enstemmig.

Præsidenten:

Jeg foreslaar dernæst, at regjeringen gives adgang til dette møde.

Votering: Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Regjeringens medlemmer indfandt sig derefter i salen.

Statsminister Michelsen:

Som stortingets medlemmer bekjendt, har den svenske rigsdag i disse dage afsluttet sine møder, uden at der fra rigsdagens side er fremkommet nogen anmodning til kong Oscar om at give sit samtykke til, at en prins af det Bernadottske hus skulde bestige Norges trone. Nogen officiel meddelelse herom er endnu ikke indløbet til regjeringen. Jeg ved overhovedet ikke — eller tør ialfald ikke med sikkerhed sige det — om nogen officiel meddelelse overhovedet vil komme, men under enhver omstændighed kan vistnok de norske statsmagter nu gaa ud fra som et givet faktum, at den Bernadottske kandidatur er bortfaldt. Under disse omstændigheder vil det altsaa i første række fremstille sig som nødvendigt for de norske statsmagter at optage det spørgsmaal til behandling, om man nu skal tage videre

skridt for at faa besat Norges ledige trone eller om man skal lade den nuværende provisoriske tilstand vedvare indtil videre. Det er ikke regjeringens mening at optage dette spørgsmaal idag til en mere indgaaende behandling, men da der saavel fra medlemmer i denne forsamling som fra præsident Berner paa en stor partiorganisations vegne er udtalt det ønske, at regjeringen i et hemmeligt møde skulde meddele stortinget hvorledes den anskuer den foreliggende situation, særlig da hvad angaar spørgsmaalet om nyt kongevalg, har regjeringen troet, at det var rigtigt at anmode præsidenten om at faa dette møde berammet for her da at give de oplysninger, som vi mener kan have interesse. Det er en salvsagt ting, at hvad jeg her kommer at udtale, er af fuldstændig *konfidentiel* natur, og at særlig de udtalelser, som jeg anser mig berettiget til her at referere fra mænd, som repræsenterer forskellige udenlandske magter, der under hele denne krise har vist os megen velvilje, at disse udtalelser selvfølgelig maa betragtes som fuldstændig konfidentielle, og at enhver mand i denne forsamling har det fuldeste ansvar for, at disse oplysninger ikke paa noget punkt bliver misbrugt.

Under denne forudsætning skal jeg altsaa give endel saadanne oplysninger, idet vi har troet, at det var det almindelige ønske at faa vide at det er regjeringens hensigt i løbet af de aller første dage at fremkomme med positive forslag i sagen, men forat disse forslag ikke skal blive opfattet som nogensomhelst overrumpling i nogen retning, har vi troet det rigtigt allerede idag at give disse oplysninger.

Jeg vil da for det første begynde med at meddele at efterat det Bernadottske kandidatur i løbet af de sidste dage af juni maaned, eller særlig ved og omkring den første svenske urtimas sammentræden var kommet i den stilling, at kong Oscar gjentagne gange, saavel til rigsmarskalken som til en række fremmede pressemand havde udtalt sin store misfornøielse med denne kandidatur og erklæret at han kun under den forudsætning, at rigsdagen bestemt anmodede ham om at tillade en prins af hans hus at bestige Norges trone, at han kun paa en saadan udtrykkelig anmodning vilde give sit samtykke — fra det øieblik stod det for den norske regjering klart at den maatte regne med at denne kandidatur i den nærmeste fremtid vilde bortfalde. I den meget vanskelige stilling, hvori vort land befandt sig i de dage, troede vi det derfor rigtigst privat og konfidentielt og uden paa nogen maade at forpligte de norske statsmagter, straks at undersøge, hvorvidt den danske prins Carl, der som bekjendt er gift med en datter af den engelske konge, i tilfælde skulde være villig til at modtage valg som Norges konge. Der blev i den anledning allerede i de sidste dage af juni anstillet nogle ganske private og konfidentielle undersøgelser om denne danske kandidats mulige udsigter, idet det udtrykkelig fra vor side blev gjort opmærksom paa at hverken den norske regjering eller det norske storting paa

sagens daværende trin kunde binde sig til senere at fremkomme med noget definitivt forslag. Men vi stod dengang overfor begivenheder, som, hvad øieblik det skulde være, kunde overraske os, og vi vilde gjerne om muligt paa forhaand skaffe os lidt rede paa hvor landet laa og hvorvidt en saadan kandidatur i tilfælde vilde være velset saavel hos prins Carl personlig, som hos det engelske og det danske kongehus, som jo var de, der i første række kunde tænkes at være interesseret i en saadan eventualitet. Det svar vi fik paa disse meget forsigtige og meget konfidentielle undersøgelser, gav os det bestemte indtryk at vedkommende prins personlig for sit vedkommende ikke principielt havde noget imod eventuelt at modtage en saadan kaldelse, naar omstændighederne forøvrig maatte tillade det og naar det norske folk ønskede det, men den danske regjering gav indtrykket af at staa noget anderledes, og ligesaa det danske kongehus. Det danske kongehus og den danske regjering ble utvilsomt allerede noget tidlig udsat for et stærkt tryk fra den svenske regjerings side. Dels var jo dette ting som det er vanskeligt at holde absolut hemmeligt, og dels har vistnok den danske regjering og det danske kongehus anset det rigtigt og loyalt at holde Sverige underrettet, førend man engagerede sig stærkere. Under enhver omstændighed anser jeg det utvilsomt, at den svenske regjering paa et meget tidligt tidspunkt begyndte at gjøre den danske regjering forestillinger, hvori den svenske regjering meddelte at den vilde anse det meget beklageligt og lidet hensynsfuldt om Danmark vilde afgive en prins af sit kongehus til Norges trone eller noget løfte i saa henseende saalænge den norske trone ikke formelt seet var ledig. Og efter svensk opfatning var den ikke ledig saa længe Sverige for sit vedkommende ikke havde ophævet rigsakten. Det viste sig, at den danske regjering for sit vedkommende under de forhold ikke kunde give samtykke til, at der paa det tidspunkt blev optaget forhandlinger med Norge om prins Carls kandidatur. Den engelske udenrigsminister derimod udtalte konfidentielt for sit vedkommende, at den engelske regjering ikke antages at have noget imod et saadant valg. Tvertimod vilde den utvilsomt anse et saadant valg for at være i mange retninger meget ønskeligt. Men ogsaa den erklærede, at den for sit vedkommende ikke turde tage ansvaret for at tilraade Norge at gjøre noget, som vilde kunne i en yderligere grad vanskeliggjøre forholdet til Sverige og et fredeligt opgjør med Sverige, hvad som bekjendt under hele krisen og helt fra første stund af har været den engelske regjerings standpunkt. Under enhver omstændighed mente engelske politikere, at man paa det tidspunkt ikke kunde komme videre med sagen, idet den mand, som det i første række gjaldt, prins Carl, og hans gemalinde, selvfølgelig ikke kunde tænkes at vilde tage dette skridt, om spørgsmaalet officielt skulde blive stillet til dem som en anmodning uden med det danske og det engelske kongehus og den danske regjerings samtykke. Og da den

danske regjering efter de oplysninger, som forelaa for os paa det tidspunkt maatte antages at vilde fraraade prins Carl at modtage kandidaturen saalænge Sveriges samtykke ikke kunde erholdes eller den Bernadottske kandidatur ikke var bortfaldt, fandt vi foreløbig at burde stille sagen i bero. Jeg citerer dette saa udførlig, fordi det her i denne forsamling under vore hemmelige overlegninger gjentagne gange har været slaaet paa, at den norske regjering skulde have bundet sig lige overfor prins Carl. Jeg finder at burde gjøre udtrykkelig opmærksom paa, at den norske regjering ikke paa noget punkt har bundet sig. Den norske regjering har som oplyst paa det tidspunkt, da det var os klart, at Bernadottekandidaturen af forskjellige grunde maatte forudses at ville bortfalde ved en privat og konfidentiel forespørsel ladet undersøge om prins Carl under visse forudsætninger skulde være villig til at modtage tronen, og om vi ud fra den forudsætning — i tilfælde af, at vi skulde anse det ønskeligt — kunde bringe ham i forslag. Det er, hvad der har passeret. De norske statsmagter har da den hele tid staaet frit — og staar selvfølgelig i dette øieblik friere end nogen sinde. Som yderligere vidnesbyrd om dette skal jeg kanske faa lov til at referere nogle udtalelser i et privatbrev, som jeg meget senere — saa sent som den 30te september, lige efter at vi var komne tilbage fra Karlstad — skrev til den danske ministerpræsident, og hvori jeg takkede den danske regjering og det danske folk for den velvillige og elskverdige, men samtidig fuldt korrekte og upartiske holdning, den danske regjering havde indtaget til os under hele krisen. Og jeg tilføiede, at jeg meget maatte beklage, at det ønske som vi paa et tidligere tidspunkt havde havt om at forholdene skulde have tilladt os at tilbyde prins Carl den norske trone, under krisens udvikling desværre ikke havde ladet sig realisere. Det vil heraf sees, hr. præsident, at stillingen er den, at vistnok har det været den norske regjerings ønske paa et vist tidspunkt at kunne faa et saadant samtykke fra Danmark for da at kunde gjøre spørgsmaalet til gjenstand for forhandling i denne sal, men forholdene paa det tidspunkt var af den art, at det ikke lod sig gjøre, og spørgsmaalet var derved foreløbig bortfaldt.

Nu er imidlertid spørgsmaalet efter vor mening kommet i den stilling, at det atter bør optages til forhandling under den bestemte forudsætning, at der sker en henvendelse til prins Carl af Danmark om i tilfælde at modtage valg som Norges konge, idet vi gaar ud fra, at de omstændigheder, som paa det af mig tidligere skildrede tidspunkt umuliggjorde en saadan ordning, ikke længere er tilstede. Vi gaar nemlig ud fra, at efter at vi har faaet et opgjør i fred med Sverige, og efter at Sverige ogsaa for sit vedkommende har opsagt rigsakten, saa er Norges trone ikke alene reelt, men ogsaa formelt ledig. Der kan altsaa ikke nu længere være nogen afgjørende betænkelighed mod at skride til, hvad som vel har været de flestes forudsætning, at besætte tronen.

I forbindelse med Karlstad-overenskomsterne var der mellem de delegerede i Karlstad ogsaa paa bane det spørgsmål, som løselig er berørt i nogle enkelte slutningsartikler i selve overenskomsten — hvorvidt novembertraktaten af 1855 kunde antages at blive fornyet ved særskilte traktater for Norges og for Sveriges vedkommende. Som bekjendt gaar novembertraktaten ud paa, at vestmagterne England og Frankrig, garanterer Sveriges og Norges integritet lige overfor Rusland. Traktaten, som blev afsluttet i 1855, men som blev afsluttet under ét for begge lande, maa efter almindelige folkeretslige regler sandsynligvis betragtes som bortfaldt i og med, at de forudsætninger, hvorunder den blev afsluttet, nemlig unionen mellem Norge og Sverige, er bortfaldt. Forudsætningen for opgjøret med Sverige var, at det gennemgaaende skulde være regel, at alle traktater, som var sluttede i unionens tid, skulde bortfalde i den forstand, at det ene land ikke længere skulde have nogen forpligtelse eller noget ansvar for, hvad det andet land havde indgaaet af traktatmæssige forpligtelser under unionen.

Den norske regering fandt da, at det var dens pligt at undersøge konfidentielt i England, hvorvidt den engelske regering vilde finde sig beføiet til at fornye denne traktat særskilt for Norges vedkommende, uanseet hvorvidt Sverige for sit vedkommende maatte ønske den fornyet eller ikke. Vi anmodede derfor professor Nansen, som opholdt sig i London efter den norske regjerings initiativ og paa dens vegne — dels for at varetage vore interesser i den engelske presse og dels for at varetage vore interesser ligeoverfor den engelske regering — om at sætte sig i forbindelse med det engelske udenrigsministerium og faa undersøgt, hvorvidt den engelske regering skulde være villig til en fornyelse af novembertraktaten alene for Norges vedkommende, hvis de norske statsmagter skulde anse dette ønskeligt, og om denne nye traktat i tilfælde kunde utvides til ikke alene at gjælde overfor Rusland, men ogsaa ligeoverfor alle magter altsaa ogsaa overfor Sverige — hvorvidt med andre ord vi ved en fornyelse af det i novembertraktaten indeholdte princip for Norge alene kunde faa vor integritet garanteret enten af de to vestmagter, England og Frankrige alene, eller i forbindelse med en eller flere andre stormagter.

Om disse ting blev der ført endel konfidentielle forhandlinger mellem professor Nansen og udenrigsministeren, lord Landsdowne, og der blev under disse forhandlingerne fra udenrigsministerens side i den samme forbindelse spurgt, om vi kunde give nogen erklæring om vor regjeringsform, og om der særlig var udsigt til den ordning, som tidligere havde været paa bane, og som England for sit vedkommende havde seet paa med meget venlige øine, nemlig at prins Carl af Danmark kunde tænkes at vælges til Norges konge. Dertil blev der fra vor side svaret, at det spørgsmål endnu ikke var modent til afgjørelse. Efter den linje, som der nu

engang er slaaet ind paa, vilde vi først have det hele forhold til Sverige opgjort, og det vilde da blive statsmagternes sag, idet de stod fritt til alle sider, at afgjøre, hvorvidt man i tilfælde vilde skride til kongevalg eller ikke. En anden sag var det, at den norske regjering ikke alene vilde anse en saadan ordning ønskelig, men for den stod det saa, at spørsmålet om kongedømme eller ikke kongedømme i Norge i realiteten var ensbetydende med prins Carl af Danmarks kandidatur, da vi for vor part ikke vilde finde det opportunt at søge nogen anden prins eller gjøre henvendelse til andre magter end Danmark for at faa en prins. Kunde vi ikke faa en prins, som tilhørte et stammebeslægtet folk, som vilde have forholdsvis let for at sætte sig ind i vore forhold og vort nationale liv, saa var den norske regjering ikke tilbøielig til fortiden at tage noget initiativ til trodens besættelse.

Angaaende de forhandlinger, som i denne anledning blev ført med lord Landsdowne, fik jeg et brev fra professor Nansen lige efter hans tilbagekomst fra London, dateret Lysaker 10. oktober, hvoraf jeg skal faa lov til at citere en del udtalelser, idet det giver en lidt fyldigere fremstilling af, hvordan den engelske regjering har opfattet de spørsmaal, som det her gjelder. Professor Nansen begynder med at give en fremstilling af en samtale, som han har havt med lord Landsdowne om Karlstadoverenskomsten og dens detaljer. I parentes bemærket kan det kanske glæde enkelte herrer her i salen at høre, at lord Landsdowne var meget glad over denne overenskomst, og roste den i høie toner og særlig de norske statsmagter for den statsmandsmæssige maade, hvorpaa denne sag var behandlet. Men det var ikke egentlig det, jeg vilde sige. Nansen fortsætter derefter: «Vi, Nansen og lord Landsdowne, talte derefter om, hvordan den fremtidige stilling kunde forme sig. Jeg meddelte ham, at det var dem som mente at efter en fredelig overenskomst med Sverige krævede ikke landets sikkerhed længere øieblikkeligt valg af konge. Man havde derfor i Norge reist det spørsmaal om ikke regjeringsformens endelige fastslaaen kunde udstaa til valgene høsten 1906 og jeg spurgte om et midlertidig statsoverhoved kunde vente øieblikkelig anerkjendelse fra Englands side. Han svarede nølende, at en saadan midlertidig regjering alene kunde faa en midlertidig anerkjendelse, medens en konge selvfølgelig straks vilde blive anerkjendt. Han tilføjede, at hans forudsætning var, at vi var kommet overens med Sverige, og at med «Kongen» mentes prins Carl af Danmark. Jeg forstod hans udtalelse i denne forbindelse derhen, at saalænge vi havde midlertidige tilstande, kunde vi ikke regne paa at faa bindende traktater oprettet, disse kunde alene afsluttes ved en definitiv regjering, så man vidste hvad man havde at holde sig til.

Jeg bragte derefter novembertraktaten af 1855 paa bane, og resultatet af vor samtale derom var, at valget af prins Carl af Danmark til norsk

konge vilde være en væsentlig hjælp for os i denne henseende. Ved dette valg vilde i det hele Storbritannias sympathier for Norge i væsentlig grad styrkes, og vi maatte kunde regne på at faa denne traktat fornyet i en udvidet form, saaledes at den kom at gjælde en garanti af Norges absolute integritet ligeoverfor alle magter.»

Dette var altsaa det officiøse kommunique, som professor Nansen fik speciel tilladelse til at meddele med tilføiende, at jeg var bemyndiget til at meddele dette i et hemmeligt møde til regjering og storting.

Saa siger professor Nansen noget tilslut, som ogsaa angaar det foreliggende spørsmaal, og som det derfor kanske ogsaa kan have sin interesse at referere:

«Til slutning finder jeg det at være min pligt ogsaa at omtale, at den agitation, som her hjemme var reist for republik og forhaling af den endelige afgjørelse af statsformen, allerede paa det tidspunkt, da jeg talte med lord Landsdowne, havde gjort et for os uheldigt indtryk inden udenlandske politisk ledende kredse og havde mærkbart minsket den sympathi for os, som utvivlsomt havde været tilstede under hele den unionelle krise. Efter min mening vilde derfor et aars fortsættelse af denne tilstand kunde faa meget uheldige følger for vort land.»

I forbindelse hermed skal jeg faa lov til at referere noget af et brev fra Landsdowne personlig. Det er meget ferskt, det er skrevet den 16de oktober. Han siger her: «Jeg er glad ved at høre, at sagerne gaar jevnt fremad i Norge og — saavidt som jeg er istand til at dømme — i den retning, som vi alle ønsker. Det vil efter min mening være meget ønskeligt, at den periode af usikkerhed, som nu hersker, ikke vil blive forlænget for nogen længere tid, og af den grund vilde jeg meget beklage, om en endelig bestemmelse af statsformen skulde udstaa lige til de almindelige valg i 1906. Idet jeg antager, at en tilfredsstillende ordning vil kunne betragtes at være endelig oppnaaet med Sverige, og at Sverige vil notificere magterne dets anerkjendelse af Norge som en selvstændig stat, vil jeg kun tilføie, at et snarligt valg af prins Carl af Danmark utvilsomt vilde blive af øieblikkelig og væsentlig fordel for Norge. Det vil utvilsomt blive overordentlig vel modtaget her i England, hvor det vil styrke de venskabelige følelser, med hvilke vi alle betragter Deres folk, og jeg tviler ikke paa, at det vil lette en eventuel fornyelse af novembertraktaten af 1855. Vi har altid følt, at afgjørelsen af, hvorvidt denne garanti skulde blive fornyet eller ikke fornyet, vil i stor udstrækning afhænge af de militære og politiske forhold, som maatte kunne opstaa mellem de to lande efter separationen, og intet kan efter min formening mere bidrage til at gjøre den offentlige mening i England stemt til fordel for en fornyelse end den viden, at et venskabeligt og permanent opgjør har fundet sted, og under hvilket den norske trone vil blive overtagen af en prins saa nær beslegtet med

vort kongehus som prins Carl af Danmark. Den nøiagtige form, under hvilken en ny garanti af novembertraktaten maatte kunne ordnes, vil naturligvis kræve en meget indgaaende og omhyggelig overveielse. Og det vil jeg vove at sige, at det ikke vil være tilraadeligt at reise dette spørgsmaal under den provisoriske tilstand. Jeg forbliver o.s.v. Lord Landsdowne.»

Det er altsaa Englands stilling til denne sag.

I denne forbindelse vil jeg kanske ogsaa være berettiget til konfidentielt at oplyse, at kort tid efter at prins Carl af Danmarks kandidatur var kommen op — i slutten af juni eller begyndelsen af juli maaned —, fik jeg personlig en dag en note fra den tyske rigskansler fyrst Bülow, hvis indhold i det væsentlige var dette at den tyske regjering havde bragt i erfaring at Norge tænker paa at vælge en dansk prins til konge. I denne anledning vil rigskansleren gjøre opmærksom paa, at den tyske keiser for sit vedkommende fremdeles nærer de mest venskabelige følelser overfor Norge, men at H. M. dog — uden derved paa nogen maade at ville blande sig i det norske tronfølgerspørgsmaal — ikke vil undlade at udtale sin frygt for, at dennes kandidatur vil vanskeliggjøre det fortsatte gode forhold mellem Norge og Tyskland, fordi prins Carl af Danmark er gift med en engelsk prinsesse, og dette familieforhold kunde befrygtes at ville lede til en intimere forbindelse mellem Storbritannien og Norge, end det for tyske interesser kunde ansees ønskeligt. Jeg vil ikke udtale noget bestemt om, hvad der kan have foranlediget denne note, men jeg vil bare konstatere det faktum, at den kom et par dage, efter at keiser Wilhelm havde aflagt sit besøg i Gefle og havde havt en længere samtale med kong Oscar og kronprins Gustaf, hvorunder blandt andet ogsaa prins Carl af Danmarks kandidatur vides at være indgaaende drøftet. Jeg har selvfølgelig ingen ret til at sige, at denne keiser Wilhelms uventede intervention er fremkommen direkte paa det svenske kongehus' anmodning; derom ved jeg intet, men jeg bare konstaterer faktum. Det var ogsaa netop i de samme dage, der fra svensk side blev gjort meget sterke forestillinger i Kjøbenhavn imod prins Carls eventuelle kandidatur, og Sverige udtalte overfor den danske regjering, at den vilde anse det for en uvenlig handling, hvis Danmark paa det tidspunkt gav prins Carl tilladelse til at bestige Norges trone. Men hvad der nu end kan have foranlediget denne keiserens henvendelse, fandt jeg det rigtig straks at give fyrst Bülow en udførlig fremstilling af hele vor politiske stilling og dens udvikling samt forklare ham, hvorledes vi anskuede den videre udvikling. Jeg endte med at sige, at Norge for sit vedkommende ikke havde noget høiere ønske end at være udenfor alt, som heder udenrigspolitik, og at vi her i Norge lever under et konstitutionelt og parlamentarisk statsliv, hvor man ikke godt kan tænke sig muligheden af, at en prinsesses familieforhold vilde faa noget-

somhelst indflydelse paa landets udenrigspolitik. Imidlertid var vi meget taknemlige for H. M. Keiserens gode raad og venskabelige udtalelse, som vi selvfølgelig skulde give den mest vidtgaaende overveielse, og det skulde under disse omstændigheder være os særdeles kjær at holde H. M. underrettet om begivenhedernes videre udvikling og var rede til prompt at besvare enhver forespørsel som H. M. til opretholdelse af det gode forhold mellem Tyskland og Norge maatte anse ønskeligt, idet det hos den norske regjering som hos alle nordmænd var et levende ønske at bevare og styrke det gode og venskabelige forhold til det tyske folk og den tyske keiser, som havde givet os saa mange beviser paa sympathi og velvilje i gode og onde dage, hvad der altid vilde have krav paa vor varme taknemlighed. Tilslut vilde jeg ikke undlade om den norske regjerings standpunkt at tilføie, at for den var et kongedømme i Norge nu ensbetydende med en dansk prins og da specielt prins Carl, paa Norges trone; derimod vilde der fra vor side neppe ske henvendelse til nogen anden udenlandsk prins, som stod vore nordiske forhold fremmed, og som kunde befrygtes at føre os op i stormagternes interessesfære. Et par dager efter fik jeg en meget elskverdig ny note fra rigskansleren, hvori denne siger, at han har meddelt min udredning til keiseren, som var meget taknemlig for de deri indeholdte politiske betragtninger og oplysninger, og som havde bemyn-diget ham at meddele mig, at H. M. Keiseren efter nærmere overveielse ikke længere havde nogen indvending mod at prins Carl i tilfælde besteg den norske trone, idet keiseren for sit vedkommende ikke under nogen omstændighed ønskede at Norge skulde befinde sig i den isolerede stilling, som vilde være følgen af at vi valgte republikken. Keiserens venskabelige følelser for Norge var af den art, at han ikke paa nogen maade vilde bidrage til at føre Norge op i den republikanske statsform, som efter keiserens mening vilde give det en isoleret stilling i Europa og i mange retninger kunde berede vanskeligheder ialfald i den første tid. Saaledes er altsaa Tysklands stilling til sagen.

Endelig skal jeg faa lov til — det har forresten mindre betydning, men det kan altid have sin interesse for spørgsmaalet — at nævne lidt af et privatbrev jeg nylig har faaet fra den danske kenseilpræsident I. C. Christensen. Den danske kenseilpræsident udtaler sin dybe beklagelse over den styrke, den republikanske bevægelse i den sidste tid tilsyneladende har faaet, særlig i en vis del af pressen. Det er hans bestemte overbevisning, at den republikanske statsform i Norge vil svække os indad og isolere os udad, og at vi paa denne maade risikerer at blive mindremanden mellem de tre nordiske riger, istedenfor, at vi nu havde forudsætninger for at indtræde som det unge fuldt jevnbyrdige Norge mellem vore skandinaviske brødre.

Dette er i samlede træk, hvad jeg for mit vedkommende kan oplyse om udlandets stilling, det vil sige Englands, Tysklands og Danmarks stilling til spørgsmaalet om prins Carls kandidatur og spørgsmaalet om republik eller kongedømme her i Norge.

Jeg skal iaften ikke gaa nærmere ind paa de betragtninger som udfra vort eget syn paa forholdene kan trække i den ene eller den anden retning, jeg forbeholder mig at komme tilbage hertil, naar sagen er moden til diskussion og endelig afgjørelse her i salen. Men jeg troede det kunde have sin interesse at give disse oplysninger, forsaavidt som de muligens kunde faa indflydelse paa den enkeltes stilling til den foreliggende sag. Det er som sagt regjeringens hensigt at den i de nærmeste dage vil fremkomme med positivt forslag om kongevalg, som her er antydnet, og jeg har derfor troet det rigtigt at forberede sagen saaledes jeg her har gjort. Selve diskussionen om hvad Norges egen interesse tilsiger os nu at gjøre, tror jeg det vil være rigtigt at opsætte til det øieblik da spørgsmaalet opslaaes til endelig behandling her i salen.

Egede-Nissen:

Efter det, som statsministeren nu har udtalt, var det altsaa fuldt korrekt, det, som jeg i et tidligere møde udtalte om, at der var skeet henvendelse til en dansk prins. Det blev da benegtet; nu er det altsaa officielt. Jeg mener, at regjeringens chef ikke havde ret til at komme med nogen henvendelse, uden at han dertil havde stortingets bemyndigelse; det var forudsætningen. — Jeg kunde citere statsminister Michelsens egne ord natten til 7de juni. Jeg ved nok, at statsminister Michelsen kan sige: Jamen vi var ikke bundne af disse udtalelser. Men det er ikke det, det kommer an paa; hovedsagen er, at ministerchefen har gaaet hen og gjort henvendelse uden bemyndigelse fra stortinget og mod de forudsætninger, hvorpaa den del af 7de-junibeslutningen var bygget. Jeg vil bare faa lov til at konstatere det.

Statsminister Michelsen:

Jeg skal faa lov dertil at bemærke, at jeg vil betragte det som om den norske regjering havde tilsidesat sin første pligt, hvis den i de dage ikke havde gjort, hvad den kunde, for — uden at binde stortinget — i tide at forberede, hvad der en dag kunde stille sig som en absolut nødvendighed og af afgjørende betydning for hele vor fremtid. Den norske regjering havde i høieste grad tilsidesat sine pligter i saa henseende, hvis den ikke havde gjort det. En anden sag er det, at det selvfølgelig maatte ske i saadan form, at det norske storting og de norske statsmagter stod fuldstændigt frit. Det har jeg i tilstrækkelig grad godtgjort er tilfældet. Det er ikke paa noget tidspunkt foretaget noget, som paa nogen maade kunde binde

de norske statsmagter, alt skede kun som en rent foreløbig forespørsel for at faa bragt paa det rene hvorvidt vedkommende prins under visse forudsætninger eventuelt vilde være villig til at modtage kongevalg. Hvis vi ikke havde gjort det, havde vi tilsidesat vor pligt, den pligt vi i første række har til at forberede og udrede dette spørsmaal, for at begivenhederne ikke en god dag skulde overraske os. At hr. Egede-Nissen ikke har nogen egentlig klar ide om, hvad udenrigspolitik vil sige, men overfører de almindelige parlamentariske principer for indenrigske sagers behandling paa vor udenrigspolitik — overrasker mig ikke og kan for mit vedkommende ikke være afgjørende. Der gives ingen civiliseret statsforfatning, som ikke giver regjeringen qua regjering ret til at gjøre hvad vi har gjort, og som ikke ogsaa gjør det til en bydende pligt for enhver regjering at svare hr. Egede-Nissen og interpellanter af hans art: «Undskyld høistærede, herom giver vi ingen oplysning.» Alt andet vilde være at kompromittere landet paa et tidspunkt, da vi netop trenger at vise, naar vi vil indtage en jevnbyrdig plads blandt Europas stater, at vi kan bruge de almindelige internationale sædvaner, hvor det gjælder konfidentielle forhandlinger med fremmede magter.

Hansson:

Det var min agt at minde om det samme, som nu hr. Egede-Nissen har fremholdt, at der faldt udtalelser fra statsministeren i det hemmelige møde natten til 7de juni, som gik ud paa, at hvis Bernadotte-tilbudet blev afslaaet, skulde stortinget og folket staa frit ligeoverfor statsformen. Det forstod ialfald jeg saaledes, at der overhovedet ikke skulde træffes noget skridt eller gjøres nogen henvendelse til nogensomhelst anden prins, uden at stortinget først var hørt. Stortinget har siddet sammen hele aaret, og der havde derfor ingen ting været iveien for at holde et hemmelig møde her, hvis regjeringschefen fandt det nødvendigt at henvende seg til nogen anden prins. Det høres jo forfærdelig imponerende dette, som nu sidst blev sagt af statsministeren; men det imponerer ikke mig det mindste. Her har været klaget over, at der nu har været drevet agitation for republik. Det forekommer mig, at regjeringen har drevet en ganske merkelig agitation for at faa prins Carl af Danmark til konge i Norge lige fra slutten af juni, altsaa 14 dages tid efter at stortinget havde vedtaget 7de juni-beslutningen. Efter de oplysninger, som statsministeren nu er fremkommet med, er der allerede da skeet henvendelse til prins Carl, og ydermere har man henvendt sig til svigerfader England og spurgt, hvorledes det vilde stille sig, hvis der fra Norge kom tilbud til den danske prins om at blive konge her. Det er jo ganske klart, at svigerfader England vilde stille sig gunstig til et saadant tilbud. Man har søgt at faa forudindtaget England for kongedømme i Norge paa den maade. Saa godt som man har kunnet gjøre det, har man søgt at faa forudindtaget stemningen i England for, at der skulde

blive kongedømme i Norge. Men ikke nok dermed. Da der kom indsigelse fra tysk side mod dette kandidatur, sendte regjeringen en udførlig fremstilling til den tyske udenrigsminister om sagen. Man fik rigtignok ikke høre, hvad der stod i denne udførlige fremstilling; men af det svar, som blev givet, kunde man skjønne, at der var truet med, at hvis ikke Tyskland vilde gaa med paa at godkjende dette valg af en dansk prins, saa vilde der blive indført republik. Det kunde man skjønne har staaet i denne redegjørelse; ellers kunde ikke den tyske keiser have svaret paa den maade, som han har gjort. Agitation har altsaa været drevet meget klogt og behændig naturligvis — det er ikke tvilsomt, naar man kjender statsministeren — for at forudindtage Europa for, at der kunde blive kongedømme her i landet og ikke republik. Nu kommer man da med dette lokkemiddel, at hvis man vil tage den danske prins, saa vil England gaa med paa at fornye november-traktaten af 1855. Jeg vil sige, at selv om vi faar denne danske prins, hvad der vist ikke er tvil om, saa kan jeg ikke være med paa at tilraade, forsaavidt det bliver forelagt stortinget, at den traktat fornyes paa den maade. Jeg tror, det vil være høist uheldigt for Norge at begynde sit liv som selvstændig stat med at indtage et afgjort fiendtligt standpunkt ligeoverfor Rusland og Sverige. Kan vi ikke faa vor integritet garanteret af samtlige stormagter paa en eller anden maade, tror jeg, det er værre end intet. Der er ingen mening i, at man skal nu stille sig i et afgjort fiendtligt forhold til Rusland, som man dog allerførst skulde søge at indtage et venkabeligt forhold til. En fornyelse af traktaten har jeg ikke synderlig smag for, og jeg kan ikke være med paa det, hvis man ikke faar Rusland ogsaa med; men jeg skal ikke længere opholde mig ved det. Jeg har villet gjøre disse bemærkninger, fordi det forekommer mig, at den maade, hvorpaa agitationen for prins Carl af Danmark har været drevet fra regjeringens side, ikke er overensstemmende med de forudsætninger, som jeg og flere med mig natten til 7de juni gik ud fra, da vi gik med paa prinsetilbudet.

Egede-Nissen:

Jeg vil bare henstille til præsidenten at lade tage frem af stortingets arkiv de udtalelser, som statsminister Michelsen fremkom med natten til 7de juni. Det kan vel ikke være vanskeligt at faa hentet det frem. Det bør frem, fordi statsminister Michelsen har ikke optraadt loyalt ligeoverfor det, han udtalte dengang.

Jeg vil faa lov til, før jeg fortsætter, at spørge, om det ikke gik an at faa frem de udtalelser. Der kan vel ikke være noget i veien for det?

Præsidenten:

Det vil vel være vanskeligt at faa dem frem til dette møde. Det foreligger jo heller ikke nu her.

Egede-Nissen:

Man ønsker altsaa ikke, at statsminister Michelsens udtalelser natten til 7de juni og hans udtalelser her idag skal sættes ved siden af hinanden; jeg forstaar meget vel, at man ikke ønsker det. Naar statsminister Michelsen hævder, at der gjælder en anden moral, naar det dreier sig om udenrigspolitik, end naar det handles om maaden at optræde paa mand og mand imellem, ja da bortfalder jo enhver diskussion med hr. Michelsen. Jeg kunde ikke tænke mig muligheden af, at han vilde hævde den lære: det gaar ikke an i den indenlandske politik at bryde sit ord, at gaa fra sine forudsætninger; men naar det gjælder udenrigspolitik, da kan man gjøre det. Jeg vil ogsaa faa lov at føie til, at der vel havde været anledning til for regjeringen at henvende seg til stortingets specialkomite og forhandlet om disse ting, det kunde vel ikke generet regjeringen at have gjort det; det vilde ihvertfald været mere korrekt, end saadan som regjeringschefen i dette tilfælde har valgt at optræde. Det kan synes rart, at jeg tillader mig at komme med disse forestillinger ligeoverfor landets mægtigste mand, chefen for landets regjering; men statsministeren har — jeg har tilladt mig tidligere at pege paa dette — optraadt paa en saa haanende maade, paa en saa udæskende maade privat og her i salen, at jeg føler mig ikke alene berettiget, men ogsaa forpligtet til at slaa fast, hvad der var forudsætningen, hvad der er gjort og hvordan statsminister Michelsen har taget denne sag. Jeg skal paa ingen maade opkaste mig til dommer over, hvorvidt det er forsvarlig handlet, saadan som statsminister Michelsen har gjort det i denne sag, men bare konstatere, at det er brud paa stortingets forudsætninger.

Statsminister Michelsen:

Det sidste, hvorvidt det er brud paa stortingets forudsætninger eller ikke, det tænker jeg praktisk vil faa sin afgjørelse, naar denne sag foreligger til endelig behandling i stortinget. Da tror jeg det vil vise sig, hvorvidt det er hr. Egede-Nissen eller jeg som har handlet i overensstemmelse med, hvad jeg er sikker paa er stortingets forudsætning. Hvad angaar mine udtalelser natten til 7de juni, skal jeg med den største fornøjelse staa hr. Egede-Nissen til tjeneste med at skaffe ham et uddrag af dem. Jeg er fuldstændig sikker paa, at der mellem mit standpunkt natten til 7de juni og mit standpunkt idag ikke er nogen principiel modsætning. Jeg udtalte natten til 7de juni som svar til en taler — saavidt jeg erindrer paa Bratsbergbanken — at jeg ikke vilde være med paa at gaa nogen tiggergang til Europas hoffer for at skaffe Norge en konge. Det udtalte jeg udtrykkelig, og det staar jeg ved. At vi konfidentielt har ladet undersøge, hvorledes Danmark eventuelt vil stille sig, hvis de norske statsmagter i Norges interesse skulde beslutte sig til at kalde prins Carl til Norges konge, kan vel

neppe karakteriseres som tiggergang til de europeiske hoffer. I den stilling vi stod i de sidste dage af juni, da ingen vidste, hvad den næste dag kunde bringe, var det absolut nødvendigt, at forberede alt — ogsaa et nyt og hurtig kongevalg, om begivenhederne skulde have gjort et saadant ønskeligt. Undladelse heraf vilde været en grov pligtforsømmelse. Det var ogsaa vor pligt i videst mulig udstrækning at skaffe saadanne oplysninger om magternes stilling at stortinget kunde handle med fuld oversigt til alle sider, hvis det fandt at maatte handle. Stortinget selv kunde ikke forberede denne sag — det ved den ærede representant ligesaagodt som jeg. Ingen anden end regjeringen kunde forberede disse ting, og det var baade dens ret og dens pligt. Sluttelig vil jeg sige at den ærede repræsentant fra Risør utvivlsomt overvurderede mig når han udtalte sin frygt for at jeg skulde have truet baade den tyske keiser og den tyske rigskansler. Vistnok begyndte jeg at tro, at jeg maa være en saare mægtig mand — især efter hr. Egede-Nissens udtalelse — men at jeg skulde være en saa mægtig mand, at jeg kunde true baade den tyske keiser og den tyske rigskansler, det er dog kanske at sætte mig for høit — hvor smigret jeg end personlig kan føle mig over den ærede repræsentants kompliment.

Brunchorst:

Jeg tror ikke, det er nødvendigt overfor denne forsamlings medlemmer at give en imødegaaelse af, hvad der er fremkommet fra d'hr. Egede-Nissen og Hansson; jeg synes, de udtalelser i tilstrækkelig høi grad taler for sig selv. Men jeg vil ikke, at det bare skal være disse herrer alene, som skal staa op her og tale paa stortingets vegne. Jeg tror, jeg taler i vel saa høi grad paa stortingets vegne, naar jeg udtaler følgende: Denne forsamling har altid og med fuld ret forlangt af regjeringen, at den skal forberede de sager, som forelægges stortinget til afgjørelse, paa den grundigste og bedste maade, forberede dem til *alle sider*, undersøge, hvordan forholdene vilde arte sig under forudsætning af at den ene eller den anden afgjørelse, som kan komme til at træffes, bliver stortingets beslutning. Og i dette tilfælde, som her foreligger, tror jeg regjeringen vilde have for sømt sin pligt i høieste grad, hvis den ikke havde undersøgt hos de fremmede magter, som vi — hvad d'hr. Egede-Nissen og Hansson lader til ikke at vide — herefter maa tage hensyn til, hvordan det vilde virke, om vi fattede den beslutning at vælge prins Carl af Danmark til Norges konge, og om, hvordan det vilde virke, om vi lod dette nuværende provisorium vedblive, og senere forandrede vor statsform. Jeg mener, regjeringen kun har opfyldt den pligt, som blev paalagt den ved 7de juni-beslutningen og som den da påtog sig ved at bære sig ad, som den har gjort.

Det viser sig efter de udtalelser, som er fremkomne fra statsministeren, at regjeringen ikke paa noget punkt har bundet Norge, ikke bundet sig

selv og ikke bundet stortinget, og mere kan der ikke fra nogen kant forlanges i retning af at staa frit. Denne forsamling staar fuldstændig frit, og regjeringen staar frit; man har ikke bundet sig paa nogensomhelst maade; mere kan man ikke forlange.

Det blev sagt, at statsminister Michelsens udtalelser natten til 7de juni skulde staa i strid med de handlinger som senere er foretagne. Jeg vil dertil sige, at efter statsminister Michelsens udtalelser natten til 7de juni var jeg for min del ikke i mindste tvivl om, at saasnart Bernadottekandidaturet var bortfaldt, vilde der ske henvendelse til den danske prins Carl. Det var en sag, som der var talt temmelig meget om mand og mand imellem her i salen, og de, som med opmerksomhed hørte paa statsministerens udtalelser den aften, maatte visselig finde at tanken paa en saadan henvendelse laa under disse udtalelser.

Jeg mener altsaa, at jeg paa et meget stort antal medlemmers vegne kan udtale den fulde tilfredshet med, at regjeringen har forberedt denne sag paa den maade, hvorpaa den har forberedt den. Og jeg vil tilføie at vi allesammen i denne forsamling er fuldt paa det rene med, at denne sag er i langt bedre hænder hos statsministeren og hos regjeringens medlemmer i det hele, end den vilde have været, om den havde været lagt i hænderne paa d'hr. Hansson og Egede-Nissen, efter deres udtalelser iaften at dømme.

Konow (H.):

Jeg vil begynde med at udtale min anerkjendelse til statsministeren for den greie og klare maade, hvorpaa han har fremlagt de oplysninger, som var at give i denne sag. Jeg vil ogsaa sige, at den maade, hvorpaa man paa et tidligere tidspunkt har undersøgt det danske og det engelske kongehus' stilling til et forslag som det der her er tale om, er saadan, at den ikke har bundet Norges storting og Norges regjering. Det staar klart for mig. Men hermed er ikke alt sagt. Det er selvfølgelig, at Norges storting og Norges regjering ikke staar paa samme maade, efterat denne foreløbige forespørsel er henvendt til det engelske og det danske kongehus, som om der ingen saadan forespørsel var stillet. Der er vakt forhaabninger. Norges storting staar derfor ikke ganske frit, efter at en saadan opfordring er skeet. Jeg vil i denne sammenheng ikke undlade at anføre, at vi ved bedømmelse af regjeringen selvfølgelig bør tage hensyn til den vanskelige stilling, hvori regjeringen stod dengang, da denne henvendelse skede; vi stod ligeoverfor et opgjør med Sverige, og det var forstaaeligt, at regjeringen da søgte efter hjælp ude i Europa for at faa afviklet dette opgjør paa den for Norge heldigste maade. Jeg forstaar det; jeg forstaar regjeringens vanskelige stilling der. Men trods det forekommer det mig, at efter de udtalelser, som kom her natten til 7de juni, skulde regjeringen,

før den foretog et saadant skridt, paa en eller anden maade have sat sig i forbindelse med stortinget. Saavidt jeg erindrer, var det mig, som sagde, at det var min forudsætning, naar vi rettede denne henvendelse til kong Oskar om en prins af hans hus, at regjeringen ikke skulde gaa en tiggergang rundt omkring til de europæiske kongehuse. Jeg mente ialfald — og det tror jeg de fleste stortingsmedlemmer mente, — at man ikke da skulde henvende sig til andre fyrstehuse i anledning besættelsen af Norges trone, før stortinget havde haft anledning til at fatte en afgjørende beslutning i sagen. I denne opfatning blev jeg bestyrket ved statsministerens svar. Det er jo meget muligt, at statsministeren havde opfattet det paa en anden maade; men jeg fremhæver dette som min opfatning, og jeg tror, den deltes dengang, — altsaa med undtagelse af hr. Brunchorst, — af en flerhed inden denne forsamling. Jeg vil ikke i den anledning rette nogen bebreidelse mod statsministeren for illoyalitet eller noget saadant, det være langt fra mig; han har vist handlet ud fra, hvad han mente var til Norges vel, og har gjort, hvad han troede at burde gjøre. Jeg siger kun at det staar saa for mig, at den handling, som senere er skeet, staar i strid med den opfatning, som jeg har af, hvad der var regjeringens pligt ligeoverfor stortinget efter de udtalelser, som da faldt. Jeg gjentager, at stortinget ikke længer staar paa samme standpunkt som før. I realiteten gjør det det; men det kan jo ikke negtes, at der nu er visse ubehagelige ting forbundet med at tage en afgjørende beslutning med kongedømme, som ikke var det dengang. Jeg tror ikke, dette vil faa nogen reel betydning i lengden, men jeg tror, det vil kunne gjøre sig gjeldende ved afgjørelse i denne sag.

Der er imidlertid en anden ting, som melder sig naar der her tales om at henvende sig til et fremmed fyrstehus om besættelsen af Norges trone. Jeg har jo hørt hvorledes statsministeren — og jeg tror, at han har givet udtryk for regjeringens opfatning — ser paa Grundloven. Han mener, at vi i Grundloven her paa dette storting kan gjøre enhver forandring som er en følge af 7de juni-beslutningen. Kan vi afsætte kongen, kan vi opløse unionen, nu vel, saa kan vi ogsaa gjøre forandringer i Grundloven. Som jeg tidligere har udtalt, staar jeg paa det modsatte standpunkt. Naar man handler under nødvergeret, naar man er nødsaget til at forsvare sig, saa har man ret til at begaa handlinger som man ellers ikke har ret til at begaa. Men retten til at begaa de handlinger, som man foretager under nødvendighedens lov, gjælder ikke, naar denne nødvendighed har ophørt at eksistere. Vi har ret til at skyde en mand ned, hvis han angriber os paa livet, eller at saare ham dødelig, men man har ikke ret til, efter at man har gjort det, naar han ligger der hjælpeløs, at tage hans liv bagefter. Jeg har med dette eksempel bare villet forklare, hvorledes stillingen staar for mig. Hvad stortinget havde ret til ligeoverfor unionen og ligeoverfor kong Oscar, tvunget dertil af nødvendigheden, har den ikke ret til at gjøre med hen-

syn til grundloven bagefter. Naar der kan gives tid til at faa den forandret, bør man følge grundlovens bud saa godt, som man kan. Det er min opfatning; men jeg skjønner at regjeringens opfatning er en anden. Nu vil jeg henvende mig til regjeringens chef. Naar han nu har den opfatning — jeg ved ikke, om den deles af denne forsamling — at man nu kan fatte beslutning om grundloven, naar man har den opfatning at Norges trone er ledig, og at det gjælder at besætte den, saa er det dog vel meningen, at grundloven først maa bringes i orden, før man vælger konge. I 1814, saavel den 17de mai som den 4de november, saavel paa den konstituerende forsamling paa Eidsvold som paa det overordentlige storting i Kristiania bragte man først grundloven i orden, og saa valgte man i henhold til de grundlovsbestemmelser, som man havde fattet, konge. Her er netop det punkt uklart, hvad vi har at gjøre. Denne bestemmelse er ikke traadt i kraft, den er ikke gjældende, og mange andre bestemmelser om kongedømmet er ophevet. Man ved ikke, hvordan de kan komme til at lyde. Da maa dog de bestemmelser først bringes i orden. Det er dette spørsmaal, som for mig har en ganske væsentlig betydning. Selv om stortinget er af den opfatning, at man bør gaa til kongevalg, maa det dog sørge for at varetage de konstitutionelle pligter, som paahviler det som et frit og selvstændigt folks repræsentanter. Man maa følge det eksempel, som vaare fædre har givet os. Det gaar ikke an at sætte sig helt udover det.

Jeg tror ikke, at Norges forhold til udlandet, enten til England eller til Tyskland, vil væsentlig forandres paa grund af vor statsform. De lande former sin politik efter sine interesser. De tager ikke væsentlig hensyn til sit kongehus. Naar de bestemmer sig til politiske skridt, gjør de det for engelske eller tyske interesser, og det gjør kongehusene selv. Deres blod taler, fører et umiddelbart sprog. Er det til Englands fordel, gjør de det, naar det ikke er til Englands fordel, lader de det fare. Ligedan er det med Tyskland. Vi er jo vant til et nationalt kongedømme, saa vi har ikke erfaring for hvorledes et nationalt kongehus tænker. Jeg tror ikke, at De betragtninger, som statsministeren er kommet med om den gunstige stilling ligeoverfor Novembertraktatens fornyelse, har nogen gyldighed eller betydning, og jeg har den opfatning, at vi ikke bør skride til kongevalg nu. Vi faar blive den forudsætning tro, som vi havde den 7de juni, at vi først lader vort folk træffe beslutning om grundloven, før vi gaar til afgjørende beslutninger om vor statsform.

Egede-Nissen:

Jeg vil bare faa lov til at minde om den del af statsministerens tale, som jeg har sigtet til, natten til 7de juni. Der kom statsminister Michelsen først med nogle meget smukke talemaader om sine følelser for republikken, den ideale statsform osv. Dernæst udtalte han noget saadant som et haab om,

at vi skulde faa nei paa Bernadottetilbudet, og da, sagde hr. Michelsen, staar man fri. Jeg tør ikke nu sige det bestemt — det var derfor, jeg vilde have det stenografiske referat tilstede for at kunne faa det konstateret — men det staar for mig saa, som om han da udtalte noget saadant, som at da kunde man stile mod republikken. Hvorledes man da nu kan komme og sige som hr. Brunchorst, at en flerhed af denne forsamlings medlemmer gik med under den forudsætning, at hvis der svaredes nei til Bernadottetilbudet, skulde man gaa til en dansk prins, det er mig en gaade, og den forudsætning, tror jeg er noget som kun findes i hr. Brunchorsts hjerne. Jeg tror ikke, den deles af ret mange af denne forsamlings medlemmer. Fra en række af repræsentanter fremkom der jo ogsaa udtalelser om, at de ønskede republik, og at de vilde staa frit, hvis man fik nei paa tilbudet til den svenske konge. Jeg tror derfor, det skal vise sig — og jeg synes, det er ganske betegnende, at man ikke ønsker at tage frem den tidligere debat, — at den forudsætning, som jeg har tilladt mig at udtale, var tilstede og var der, antager jeg, hos de fleste af denne forsamlings medlemmer.

Maa jeg ogsaa faa lov til at rette en ærbødig forespørsel til den ærede statsminister. Det er om, hvordan regjeringens stilling i det hele taget er til de positive skridt, som siden skal tages. Den ene dag heder det f. eks. i «Aftenposten», at hele regjeringen er enig om, at man snarest mulig skal søge bemyndigelse til at udkaare den danske prins; den næste dag er «Dagbladet» bemyndiget til at meddele, at regjeringen ikke er enig. Det kunde være ganske interessant for denne forsamlings medlemmer at faa vide, hvorledes regjeringens stilling er til disse spørsmåal.

Brynildsen:

Jeg skal ikke udtale mig om, hvorvidt vort lands udenrigspolitik vilde være i bedre hænder hos hr. Egede-Nissen end hos statsminister Michelsen. Det tør hænde kanske, at der er dem, som har den opfatning. Jeg vil have udtalt, og kanske faar jeg tilslutning i salen, at jeg tror, man bør være statsministeren meget taknemmelig for de foranstaltninger, som er truffet i den mellemliggende tid. Naar hr. Egede-Nissen talte om, hvad der var passeret tidligere, natten til den 6te og 7de juni, og mente, at de nævnte forudsætninger kun findes i hr. Brunchorsts hjerne, saa tror jeg, at misopfatningen er at søge i hr. Egede-Nissens hjerne, det er nok den som er lidt mindre klar.

Statsministeren udtalte nemlig netop den nat, at regjeringsformen burde vedblive at være monarkisk. Mange, deriblandt statsministeren selv, var mest stemt for republik; men dette burde dog opgives. Af formelle grunde var lettere ordning ved at beholde monarkiet, som ogsaa er fastslaaet i grundloven; derved havde man den bedste udsigt til at vinde sympati hos Europas monarkiske stater. Dette, som dengang blev udtalt, mener jeg er

fuldstændig i overensstemmelse med, hvad der nu er udtalt. Naar hr. Egede-Nissen mener, at statsministeren dengang stillede i udsigt en eventuel republik, saa er dette langt fra tilfældet. Tvertimod udtalte statsministeren senere, at viste det sig umuligt at faa en Bernadotte, saa fik vi henvende os til andre dynastier. Dertil bemærkede hr. Konow, at han vilde foretrække republikken, men han stod ikke fjernt fra den tanke, at vælge en konge, og at det da kunde være mere betryggende, om man kunde faa en engelsk prins. Det var altsaa ikke saa ganske afskaaret, at man kunde vælge en anden udvei end republikken, selv efter hr. Konows mening. Statsministeren sagde endvidere, at kongeriget Norge staar, om kongen gaar; det er ikke noget nyt kongedømme, vi sætter kun en ny konge op paa Norges gamle kongestol. Dette mener jeg er i den fuldeste overensstemmelse med, hvad der er passeret i den mellemliggende tid, og der er fuld overensstemmelse mellem statsministerens nuværende standpunkt og hans daværende standpunkt.

Jeg mener at det vilde være en skuffelse ikke alene for os i denne sal, men ogsaa for dem udover hele landet, som har fulgt den politik, som vi dengang valgte, om de skulde blive ført bag lyset ved, at man her sagde: nei, dengang var det republikken, som laa bag det hele. Nei, aldeles ikke, hverken blandt denne forsamlings flertal eller blandt regjeringens medlemmer; og det vilde være at føre nationen bag lyset, hvis det med rette kunde siges, hvad den danske konseilpræsident siger i det brev, han har skrevet til statsministeren, at det var forudsætningen, men at man skjulte dette. Hr. Konow siger, at disse bestemmelser for det tilfælde, at tronen er ledig, endnu ikke er traadt ud i livet. Jo, de traadte ud i livet i 1814; men de har ganske vist ikke faaet livets anvendelse før i denne tid. Men netop i kraft af disse bestemmelser, naar tronen er ledig, uanseet hvordan den bliver ledig, uanseet enten det er ved dødsfald inden dynastiet eller paa anden maade, saa ved vi, hvad vi pligter efter grundloven. Da er det vor ret og pligt at vælge konge. Der staar intet om, at man, enten tronen er blevet ledig paa den ene eller den anden maade, skal farte landet rundt og spørge, hvad der er de enkelte borgeres mening; der staar kun, at der skal vælges ny kongeæt, og derfor mener jeg, at stortinget i kraft af sin ret og pligt vil vide at gjøre, hvad der vil være mest overensstemmende baade med regjeringens politik og med folkets opfatning ud over landet.

Hansson:

Jeg vil i anledning af det, som nu er bragt paa bane, angaaende de udtalelser, som faldt natten til den 7de juni, sige, at det var paa foranledning af nogle udtalelser, som faldt fra mig, at statsministeren kom med det svar, som jeg for mit vedkommende opfattede paa samme maade, som hr. Egede-Nissen. Jeg sagde, at jeg læste denne adresse slig, at hvis der blev

svaret nei paa Bernadottetilbudet, saa stod stortinget og folket fuldstændig frit ligeoverfor spørgsmaalet kongedømme eller republik. Dertil svarede statsministeren, at han var fuldstændig enig i det, som jeg havde udtalt, og han gjentog, saavidt jeg erindrer, — jeg beklager ogsaa, at man ikke har det stenografiske referat; men jeg tror, han gjentog, at hvis det tilfælde indtraf, saa stod vi fuldstændig frit overfor spørgsmaalet kongedømme eller republik. Og det var flere talere efterpaa, som henholdt sig til dette og sagde, at de af den grund vilde stemme for dette prinsetilbud.

Arnesen:

Jeg har begjæret ordet af hensyn til de udtalelser, som faldt fra Bergensbænken om udenrigspolitikken, at det var mere betryggende, naar den var lagt i statsminister Michelsens hænder, end om den var i hr. Egede-Nissens hænder. Det spørgsmaal foreligger ikke, derfor er det overflødigt af repræsentanten fra Bergen at bringe det ind, jeg skjønner ikke, hvad hans mening kan være med dette. Naar en af tingets medlemmer vover at hævde det indtryk man har af hvad der er udtalt i denne sal og, vedkommende saa har ret — og ret har d'hr. Hansson og Egede-Nissen i hvad de har sagt, at de udtalelser, som faldt fra statsministeren natten til den 7de juni, ikke er ganske overensstemmende med, hvad der senere er skeet, da mener jeg, at repræsentanten fra Bergen ikke skulde komme med den slags udtalelser; for man maa dog ha lov til at øve kritik her i tinget, uden at man skal blive udpeget som den, der for tilfælde skal overtage den stilling, som indehaves af den, man kritiserer. Naar hr. Brunchorst først er kommet ind paa det spørgsmaal, vil jeg faa lov til at sige, at jeg — om valget var overladt til mig — saa ligesaa snart hr. Egede-Nissen paa den udsatte plads, som jeg saa hr. Brunchorst. Jeg vil forøvrigt sige at udenrigspolitikken anser jeg for at være i gode hænder, men det forhindrer ikke, at der af dem, i hvis hænder den er lagt, kan tages skridt, som kan være gjenstand for kritik, og de skridt som er taget fortjener kritik. Jeg er enig med hr. Konow, naar han har udtalt, at vi staar ikke saaledes nu, som vi havde staaet, hvis denne henvendelse til prins Carl ikke var foretaget. Jeg vil faa lov til at bemærke, at hvis man nu gaar til at underlægge det folkets afgjørelse, hvilken statsform vi nu skal faa, og man da bestemmer sig for republikken, hvad vil saa Danmark og England f. eks. sige? Jeg gaar ud fra, at vi da ganske vist ikke vil komme til at staa i noget egentlig godt lys hos disse magter. Jeg vil faa lov til at udtale, at jeg natten til den 7de juni udtalte, at jeg fant, at republikken var den statsform som passede bedst for vore forhold, og jeg fulgte godt med, hvad der blev sagt dengang, statsministerens udtalelser idag og de udtalelser, som faldt da, stemmer ikke overens. Jeg skal imidlertid indrømme at der kan have været vægtige grunde, som har bidraget til, at saadanne skridt,

som her af ham nævnt, er taget. Men var det paakrævet at tage saadanne skridt? Og var forholdene saa vanskelige, som de siges i virkeligheden at have været, turde det været paa rette sted, om statsministeren havde undersøgt og konfereret med ialfald de ledende mænd inden stortinget, før han tog et saadant skridt som dette, at henvende sig til en dansk prins, noget der ikke staar i nogen overensstemmelse med hans tidligere udtalelse.

Myrvang:

Statsministeren sagde i sit foredrag, at han om nogle dage vilde komme med et bestemt forslag, og det var noksaa godt at skjønne, hvad det var for et forslag, statsministeren vilde komme med. Han vilde, eftersom jeg kunde forstaa, foreslaa, at vi skulde vælge en dansk prins til konge. Efter den fremstilling, som hr. statsministeren gav, skjønner vi ogsaa, at det vilde være det letvindteste for os, det, som vilde bringe os ind i rolige forhold snarest. Det er selvfølgelig saa. Men der synes dog at være et spørsmål, som her skulde ligge nærmest, og det er det: har stortinget ret til, eller vil det være loyalt og rigtigt af stortinget at gaa til denne bestemmelse uden videre? Den 7de juni gjorde stortinget noget, som var udenfor forfatningen, men vi havde dengang, som det er bleven sagt, nødvendighedens mandat; vi maatte gjøre det. Men det skridt, som vi altsaa her skulde indbydes til om nogle dage, at vælge en ny konge, derfor foreligger ingen nødvendighed, og det er jo bekjendt nok, at folk udover landet staar meget splittet overfor dette. Det er bekjendt nok, at det forlanges af en mængde mennesker, at dette ikke maa afgjøres, uden at folket først har faaet anledning til at udtale sig. Man kan tvistes om, paa hvilken side flertallet af folket her staar; det kan ingen sige; men det synes ialfald at være meget rimeligt, at i et saa vigtigt spørsmål, som har betydning for vort folks fremtid kanske gennem hundreder af aar, bør ikke stortinget gaa hen og handle, uden at folket først har havt anledning til at udtale sig. Det, som blev besluttet den 7de juni, blev siden undergivet folkeafstemning; det blev rigtignok gjort paa svensk kommando, men det var dog folkeafstemning; man søgte folkets sanktion. Skulde det da ikke være lige saa nødvendigt at søge folkets tilslutning til det, som der her er tale om? Jeg synes, at det maa være det spørsmål, som nu først bør afgjøres, at man ikke bør vente med det spørsmål, til statsministeren kommer og foreslaar, at vi skal vælge ny konge. Jeg vil henstille til hr. statsministeren at svare paa det, om han synes, at det vil være ret og rigtigt, ganske loyalt ligeoverfor det norske folk, at vi gaar hen og tager bestemmelse her, uden at folket først har faaet anledning til at udtale sig. Vi skal dog huske paa, at storting og regjering tilsammen er ikke mere end 130 mand, det er en meget liden del af den norske nation, og vi paa-

tager os efter mit skjøn et meget stort ansvar ved at gaa til dette uden videre. Jeg mener, at vi staar os paa at være loyale ligeoverfor de sterke krav paa, at folket nu bør faa udtale sig. Selv om det kan volde os lidt vanskeligheder, saa mener jeg, at det er vor pligt at høre folkets vilje i dette spørsmaal. Naar folket har faaet udtale sig, bøier vi os for dets vilje, enten den gaar i den ene eller den anden retning. Men loyalt ligeoverfor folket vilde ialfald blot det være, at de stemmeberettigede gives anledning til at udtale sig om dette spørsmaal.

Statsminister Michelsen:

I anledning af det sidste spørsmaal, som den ærede repræsentant fra Hedemarken reiste, vil jeg for min part fuldt ud erkjende, at der kan være delte meninger om det. Men jeg vil henstille til den ærede repræsentant at udsætte diskussionen om den side af sagen, indtil regjeringen kan være samlet her tilstede, idet der i hvertfald er et medlem af regjeringen, som i en vis udstrækning deler den ærede repræsentants syn. Han er ikke tilstede her i salen i aften, og jeg vil af den grund anse det heldigst, at realiteten forsaavidt den side af sagen angaar, udstaar til næste møde.

Til hr. Egede-Nissen vil jeg svare, at det ikke er min mening at optage nogen diskussion med ham. Han rettede en «ærbødig» forespørsel til mig, om jeg vilde udtale mig om, hvorfor der stod den og den ting i «Aftenposten» og det og det i «Dagbladet». Jeg kan desværre ikke efterkomme repræsentanten i saa henseende, thi jeg staar ikke i forhold til hverken «Aftenposten» eller «Dagbladet», og hvad man der har skrevet, har man ikke fra mig. Naar imidlertid hr. Egede-Nissen understregede ærbødigheden saa kan han helt spare sig det — jeg hverken forlanger eller sætter pris paa hans ærbødighed. Men jeg vil sætte mere pris paa, om han kunde vise det minimum af god parlamentarisk tone, at han ikke gang paa gang insinuerer og tillegger mig udtalelser som han ved er urigtige og som jeg aldrig har benyttet. Hr. Egede-Nissen insinuerede, at jeg vilde overdække eller at jeg vilde gaa fra hvad jeg sagde her i salen natten til den 7de juni. Jeg har sagt den ærede repræsentant, og han kan tro mig, at jeg er villig til naarsomhelst at fremlægge hvad jeg sagde natten til den 7de juni, jeg skal gjerne skaffe ham referatet, om han ønsker det. Uagtet jeg for min part ikke er i tvivl om at min senere politikk paa ethvert punkt har været i fuld overensstemmelse med hvad jeg udtalte forud for 7de juni, saa vil jeg dog sige at hvad standpunkt man end kunde havt til det theoretiske spørsmaal: republik eller kongedømme natten til den 7de juni, saa kan dette theoretiske standpunkt ikke i mindste maade være afgjørende for, hvad en mand i en ansvarlig stilling paa et senere tidspunkt finder sig berettiget og forpligtet til at gjøre, naar han derved tror at kunne gavne sit land. Om jeg havde været den mest blodrøde republikaner natten til

den 7de juni og forsikret og forsvaret, at aldrig skulde nogen anden statsform end den republikanske hvælte sig over mit hoved, havde det alligevel været min pligt under de alvorlige tider, som kom bagefter — hvis jeg troede derved at kunde gavne mit land — at give republikken paa baaden og arbeide for den statsform som senere maatte vise sig at kunde bringe vort lands selvstændighed bedst og tryggest i havn. Det er realiteten og ikke theoretiske udtalelser til fordel for den ene eller anden statsform paa et tidspunkt da spørgsmaalet ikke forelaa. Dette er hvad jeg vilde svare hr. Egede-Nissen, og jeg agter ikke at fortsætte diskussionen med ham.

Castberg:

Jeg fæstede mig ved en bemærkning, som faldt fra statsministeren, da han tog ordet, nemlig at det ikke egentlig var meningen, at man i dette møde skulde aabne en diskussion om de spørgsmaal, som er bragt paa bane, og dette blev bekræftet eller understreget for et specielt spørgsmaals vedkommende senere, nemlig spørgsmaalet om, hvorvidt dette storting overhovedet bør gaa til at afgjøre, hvad her er forebragt, om ikke folket bør gives anledning til at træffe afgjørelsen. Jeg er enig deri, og jeg finder det lidet paa sin plads i dette møde, umiddelbart efter at man har modtaget disse oplysninger fra regjeringen, at gaa til en realitetsdiskussion om de store, indgribende spørgsmaal, som det her gjælder. Jeg forbeholder mig selvfølgelig som ethvert andet medlem af forsamlingen at komme ind paa det, naar sagen virkelig foreligger. Men jeg vil nu i dette møde kun gjøre et par bemærkninger til de oplysninger og udtalelser, som er fremkommet. Der er tvistet om her, hvad der forefaldt, og hvad der var forudsætningen, forinden 7de junibeslutningen blev fattet. Jeg føler mig forvisset om, at det, som forefaldt da, var, at idet Bernadottetilbudet blev fremstillet som en klog og nødvendig akt, blev der sagt, at hvis dette tilbud ikke akcepteres, staar stortinget frit, enten det vil skride til indførelse af en republikansk statsform, eller man vil skride til kongevalg. Jeg nævner dette, fordi ogsaa det tyder paa, at det slet ikke stod fremmed for forsamlingen, at resultatet af begivenhederne den 7de juni vilde kunne blive republik; jeg minder endvidere om, at en række repræsentanter i mødet den 6te juni udtalte udtrykkelig, at de havde mod Bernadottetilbudet ogsaa af den grund, at de foretrak en republikansk statsforfatning, foretrak, at den blev indført efter 7de junibeslutningen; det forholder sig derfor ikke saa, at det at reise statsformspørgsmaalet skulde staa i strid med forudsætningerne den 7de juni. Det var tvertimod forudsat fra nær sagt alle kanter, at det spørgsmaal, hvis Bernadottetilbudet bortfaldt, maatte komme til diskussion, til drøftelse, og at der var mange her i forsamlingen, som holdt paa republik. Jeg tror heller ikke, jeg tager fejl i, at dengang

var det den overveiende opfatning inden denne forsamling, at hvis man stod frit, vilde den republikanske statsform være at foretrække. Nu viser det sig, at der fra regjeringens side er skeet henvendelser. Jeg skal ikke nu opholde mig ved det, som nu flere talere har fæstet sig ved, at henvendelse er skeet isommer angaaende en anden fyrstes valg til norsk konge; men jeg vil hefte mig ved, at saavidt jeg opfattede de oplysninger, som blev meddelt, saa er der i september og oktober maaned, længe efterat de omstændigheder forelaa, som foranledigede regjeringen til at sondere i juli maaned, skeet forespørsler, sonderinger om den danske prins Carls valg til Norges konge. Der blev refereret blandt andet et brev fra statsministeren til den danske ministerpræsident, hvori, hvis jeg ikke misforstod det, blev fremholdt, at man skulde ønske prins Carl som konge, og der har været ført forhandlinger mellem den engelske regjering eller den engelske udenrigsminister og vor agent i London om det samme; men om disse forhandlinger kan det i ethvert fald ikke siges, at det var nødvendigt paa denne maade at reise spørgsmaalet paany uden konference med stortinget. Med hensyn til den henvendelse, som fandt sted i juli da er der vel al grund til at hefte sig ved, at ogsaa den henvendelse skede, saavidt man ved, uden konference enten med stortinget eller med noget organ for stortinget. Jeg kan ikke fri mig for det indtryk, at der paa denne maade er underhaanden drevet en, enten man vil kalde det agitation eller virksomhed, eller hvad navn man vil give det, — til gunst for den danske prins Carls kandidatur, som ikke stemmer med det, som maatte være forudsætningen den 7de juni, og at det er gjort uden nærmere konference med stortinget. Jeg skal ikke opholde mig yderligere ved dette nu. Jeg vil bare have konstateret denne side ved oplysningerne. Saa var det en bemærkning, som jeg vil faa gjøre om et andet spørgsmaal, som er reist her, nemlig spørgsmaalet om overhovedet at skride til kongevalg, uden at man har bragt grundloven i orden. Jeg vil spørge, hvilken paragraf i grundloven, hvilken bestemmelse i grundloven det er, man tænker at holde dette kongevalg efter. Man siger, at grundloven af 4de november er forandret. De dele af grundloven af 4de november, som kom ind ved unionen, er bortfaldt. I grundloven af 4de november har vi den bestemmelse, at naar ingen arveberettiget prins er til, saa skal der vælges en konge af udsendinger fra begge lande i Karlstad. Det er vel udelukket. Det maa vel ansees at være af de bestemmelser, som er bortfaldt; men hvor har man den grundlovsbestemmelse, som er traadt istedenfor dette? Man har den ikke. Man har ikke den grundlovsbestemmelse. Men ikke alene det — der er en række bestemmelser i grundloven af 17de mai, om hvis realitet der visselig vil reise sig forskellige meninger, naar spørgsmaalet derom kommer op. Det er en 30—40 paragrafer i Norges grundlov, som dette gjælder. Hvis man vilde foretage kongevalg uden at fore-

tage forandring i grundloven, maatte det være ud fra den betragtning, at hele 17de mai grundloven af sig selv ligesom var staaet op fra de døde ved 7de junibeslutningen; men det gaar dog ikke an. Det vil visselig være samtlige herrer bekjendt, at i 1814 var der paa det overordentlige storting debat om dette spørsmaal, og stortinget afgjorde med flertal — der var et mindretal, som stemte mod —, at grundloven skulde være bragt i orden, forinden kongevalg fandt sted. Det samme var jo tilfældet paa rigsforsamlingen, og der er den realitet i dette, at hvis dette ikke sker og vi faar en konge, forinden vor grundlov er i orden, saa kan der opstaa forviklinger og vanskeligheder ved istandbringelsen af grundloven, idet vi da har faaet en ny faktor at regne med, den nylig til konge i Norge ophøjede fremmede fyrste. Det var det samme hensyn, som gjorde sig gjældende ogsaa i 1814, om end selvfølgelig i modificeret skikkelse sammenlignet med saaledes, som det nu foreligger.

Saa var det endelig det spørsmaal, som hr. Myrvang berørte, som jeg mener bliver det første spørsmaal, som maa komme under overveielse i denne sag, nemlig om dette storting skal fastslaa gennem et kongevalg baade landets fremtidige regjeringsform og landets styrer eller regjeringens øverste chef. Det blev sagt derom af statsministeren, at der var meget, som talte for først at appellere til folket, og at der var ialfald et medlem af regjeringen, som holdt paa dette; men han ønskede ikke det spørsmaal nu undergivet nærmere diskussion, og jeg skal heller ikke indlade mig noget nærmere paa det; men jeg vil sige allerede nu, at man kan risikere, hvis man ikke gaar den vei, hvis man ikke nu appellerer til folket selv med hensyn til statsformen, at efterat stortinget har foretaget valget, kan det stille sig saa for vedkommende nærmeste fremmede magt, at den ønsker en udtalelse af folket om dette, og da faar vi kanske en folkeafstemning eller lignende paa dansk bud, ligesom vi før har haft en efter svensk initiativ. Jeg spørger, om det vilde være tiltalende, og om det vilde være rigtigt. Det er ikke udelukket, at det kan stille sig slig, at en saa stor del af vort folk vil blive forarget over, at dette skal ske folket uspurgt, at der kan reise sig en opposition i vort land mod den nye kongemagt straks, som kan gjøre kongemagts stilling baade ubehagelig og vanskelig; thi det skal huskes, at om det kan være hensigtsmæssigt for døgnets behov at træffe afgjørelse nu, saa kan den afgjørelse, som nu skal træffes, være en afgjørelse for aarhundreder. Det er sagt her, at hvis vi skrider til et kongevalg straks, saa vilde man have lettere for at faa Englands garanti af Norges integritet. Jeg skal heller ikke indlade mig nærmere paa dette spørsmaal nu; men jeg vil sige, at det er en meget tvilsom ting, om vort land nu skal modtage en stormagts garanti for sin integritet og selvstændighed og derved komme i det afhængighedsforhold til den magt, som dette vil medføre, og tillige komme i den ikke alene fristelse

men fare for at indvikles i storpolitiske komplikationer, som en dynastisk forbindelse med en fremmed stormagt uvægerlig vil indebære, paa samme tid som vort land heller ikke ved den dynastiske forbindelse vil opnaa nogen speciel sikkerhed, hvilket blandt andet Danmarks skjæbne i 1864 bærer tydeligt vidnesbyrd om. I den slags ting er det selvfølgelig, som det er sagt her før, vedkommende stormakts interesse, som bestemmer gangen, bestemmer, hvad der sker, og ikke nogen slags romantik, sentimentalitet, familiefølelse, familieforbindelse eller lignende. Jeg vil ikke indlade mig nærmere paa spørgsmaalene nu. Jeg vil kun sige, at hvis man efter alt, hvad der er passeret, *uden nogen nødvendighed* — for det fremgik tydeligt af regjeringens redegjørelse —, nu gaar hen og indfører et dansk dynasti her i landet og uden at spørge folket, hvortil man har fuld anledning, saa gjør man ikke alene noget, som efter min mening i og for sig er urigtigt, men man fornægter paa den ene side selve folkestyret, folkesuveræniteten, og man udæsker store kredse i vort land, som vilde anse dette for at være at gaa folkets ret for nær. Vil folket have en konge, saa bøier det mindretal, som der da maatte være derimod, loyalt derfor; men det opnaar man ikke, hvis man uden nødvendighed gaar selve folket forbi i en afgjørelse som denne. Foreløbig skal jeg indskrænke mig hertil.

Konow (H.):

Der var en ytring af statsminister Michelsen, som jeg ikke kan lade gaa upaataalt hen. Det var den ytring, at selv om han den 7de juni havde havt den opfatning, at Norge helst burde blive en republik, saa kunde han eller vilde han svigte sin pligt, hvis han siden under de sig udviklende begivenheder ikke tog et andet standpunkt, naar det forekom ham nødvendigt for landet. Ja, deri er jeg enig. Men hvis den betragtning, jeg har fremholdt, er rigtig, at stortinget maatte faa den opfatning af statsminister Michelsens og regjeringens standpunkt den 7de juni, at ingen videre henvendelse skulde ske i retning af kongesagen, søgen efter et nyt kongsemne, efterat man havde anmodet om en prins af det Bernadotteske hus, saa var det statsministerens pligt at konferere med stortinget, med den samme myndighed, som havde taget det standpunkt med hensyn til Bernadotten, hvis han bagefter var kommet til en modsat opfatning. Det var hans pligt at gjøre dette og ikke underhaanden søge at bane veien for en anden tronprætendent. Det maa jeg hævde. Han kan have ret til at skifte overbevisning — det kan enhver mand have ret til, naar forholdene stiller sig anderledes — men han har ikke ret til at foretage skridt i den retning, før han har konfereret med stortinget. Det er ialfald min opfatning. Forresten med hensyn til de andre ting, som her er bragt paa bane, saa forbeholder jeg mig selvfølgelig anledning til at fremføre, hvad der

er nødvendigt, under den kommende debat i stortinget. Jeg antager, at den debat bliver af noksaa stort omfang, og at den bliver af noksaa indgaaende karakter. Det vil man ikke kunne undgaa.

Statsminister Michelsen:

Til den ærede repræsentants sidste udtalelse skal jeg bare bemærke, at efter min mening er hans ræsonnement rigtigt under to forudsætninger, for det første at den norske regjering ved en saadan henvendelse havde bundet sig, og for det andet, hvis det, som skede den 7de juni, i første række var et spørgsmaal om *statsformen*. Da vilde udtalelser som de — om jeg havde brugt dem — kunne have trukket i den retning, som den ærede repræsentant udtalte. Men det forholder sig som bekjendt ikke saaledes. For det første var denne henvendelse til prins Carl af Danmark — jeg gjentager det for tredie gang — kun en konfidentiel forespørsel, som ifølge baade sin form og sit indhold ikke kunde forpligte eller binde nogen, ikke engang den norske regjering eller mig personlig. Og for det andet var det som bekjendt ikke spørgsmaalet om statsformen, som var i første række afgjørende for, hvad vi behandlede den 6te juni og besluttede den 7de. Det var ikke spørgsmaalet om republik eller monarki, som var det principale spørgsmaal. Spørgsmaalet var at komme ud af unionen og hævde vor grundlovsmæssige ret, saaledes som vi opfattede den, og spørgsmaalet om statsformen var noget, som kom bagefter, det var paa det tidspunkt noget fuldkomment sekundært. Der faldt forskellige udtalelser om den præsumptivt bedste statsform, men republik eller monarki var ikke det principale og havde ingen afgjørende betydning under den diskussion. Derfor er heller ikke hr. Konows resonnement idag i mindste maade bindende, og jeg kan ikke erkjende dets rigtighed.

Konow (H.):

Ja, det sidste er jeg enig med statsministeren i — han handler naturligvis ud af sin bedste overbevisning. Jeg har tidligere udtalt, at regjeringen ikke har bundet hverken stortinget eller sig selv. Men vi staar ikke paa samme maade som før, efter at regjeringen har rettet en henvendelse som skeet, — den betragtningsmaade hævder jeg, og den sandhed er indlysende for enhver i salen. Vi er ikke paa samme maade stillet frit ligeoverfor England og Danmark, som hvis ikke en saadan underhaandshenvendelse var skeet. *Ét* er det juridisk bindende: om man er forpligtet til at gjøre videre skridt; *et andet* er, hvad det, som er gjort, har at betyde i politisk henseende. —

Hvad angaar den anden sag, som var oppe til behandling 7. juni: spørgsmaalet om statsformen, er jeg ogsaa enig med statsministeren i, at den selvfølgelig ikke stod i første række. Men i forbindelse med den adresse

til kong Oscar, som blev besluttet, var det spørsmål oppe, og da fik det sit svar, — og jeg hørte ingen reservation ligeoverfor den betragtning, at hvis man fik «nei» her — hvis det ønske, som man har fremsat, ikke skede fyldest, — saa skulde det være slut med henvendelser om tronprætendenter, — da skulde man staa absolut frit ligeoverfor spørgsmaalets ordning i fremtiden, og det krævede en beslutning af stortinget selv, før man tog det videre skridt.

Statsminister Michelsen:

Jeg skal ikke fortsætte denne debat.

Præsidenten:

Forinden mødet hæves, vil præsidenten paa det indstændigste henstille til herrerne nøie at erindre deres ubetingede pligt til ikke paa nogensomhelst maade at offentliggjøre eller meddele noget af de forhandlinger, som er foregaaet her i aften.

Jeg skal gjøre opmærksom, at der er opslaaet stortingsmøde til imorgen eftermiddag kl. 5½.

Mødet hævet kl. 7.50.